

NEKATERI VIDIKI KRITIKOVEGA POLOŽAJA V INSTITUCIJI SLOVENSKE LITERARNE KRITIKE

Robert Jereb

Osnovna šola Idrija, Idrija

UDK 82.0-051(497.4)"20"

UDK 06.068 Stritar:82.0(497.4)

Literarna kritika vrednoti literarna dela, obenem pa je tudi sredstvo kritikovega uveljavljanja in utrjevanja položaja znotraj institucije literarne kritike in literarnega polja. Izpostavljeni so trije dejavniki, s katerimi si kritik pridobiva simbolni kapital: potrditev s strani drugih kritikov in literarnih strokovnjakov, pisanje o delih priznanih literatov in prostor (publikacija oz. rubrika) objavljanja literarnih kritik.

literarna kritika, simbolni kapital, kritiki, Stritarjeva nagrada, kritiške rubrike

Apart from evaluating literature, literary criticism is also a means of establishing and strengthening a critic's position in the institution of literary criticism, consequently making him an expert in the literary field. There are three factors to be exposed by which a critic gains his symbolic capital – his colleagues and other literary experts' approval, writing about established authors and the place (publication or section) where the reviews are published.

literary criticism, symbolic capital, critics, Stritar's award, review sections

1 Dejavnosti kritikov za pridobivanje simbolnega kapitala

Institucijo literarne kritike določajo: literarne kritike (besedila), kritiki in prostori objave, njeni funkciji pa sta v prvi vrsti vrednotenje literature ter vzpostavljanje relacije med literarnim delom in bralci. Po drugi strani pa je pomemben tudi status kritikov samih, ki si prizadevajo povečati svojo moč v smislu avtoritete podeljevanja statusa umetniškega dela literarnim delom (prim. van Rees 1989: 196), tj. pridobivanja ugleda oz. simbolnega kapitala. Gre za veljavo in vpliv kritikovih stališč, ki zadevajo presojanje umetniške vrednosti literarnih del oz. pripisovanje vrednosti literarnim delom, njihovo rangiranje (velja seveda tudi za literarne ustvarjalce), vpliv na druge kritike in akterje v literarnem polju ter vpliv na oblikovanje kanona. Posvečevalska moč je sicer razpršena med različne institucionalne akterje: založbe, akademijo,

univerze, literarne nagrade, institucijo kritike, med katerimi pa ima slednja funkcijsko osrednji položaj, saj je s kritiko boj za simbolni kapital (kritikov in literarnih ustvarjalcev) institucionaliziran in kritika ga tudi zelo dobro razkriva (poleg samega vrednotenja še npr. različna in nasprotujoča si stališča kritikov, očitna nasprotovanja avtorjev kritikovim ocenam in polemike); poleg tega je literarna kritika prvi vrednotenjski in selekcijski dejavnik.

Kritiki si pridobivajo ugled med kolegi znotraj institucije kritike in širše v literarnem polju s prečiščevanjem obstoječih vrednotenj, odkrivanjem novih perspektiv uglednih del ali obratno z navajanjem nasprotnih argumentov oz. stališč (velja sicer predvsem za literarne zgodovinarje); nadalje je precejšnjega pomena število pozitivnih reakcij na njihovo delo tako s strani literarnih strokovnjakov kot širšega bralstva – bolj ko so sprejeta kritikova

stališča, močnejša je njegova avtoriteta oz. višji je njegov položaj v instituciji kritike; naslednja dejavnika, sodelovanje v žirijah in uredništvih, pomenita hkrati že jasno (institucionalno) priznanje v strokovnih krogih. Za kritika je pomembno, ali poleg sprotne (primarne) kritike piše tudi eseje, literarnovedne in literarnozgodovinske razprave, spremne besede; prav tako so pokazatelj ugleda knjižne izdaje zbranih kritik. Na kritikov položaj pa vplivajo še ugled revije (oz. časnika), v kateri objavlja, pripadnost kritički skupini podobne starosti, izobrazba, frekvenca publiciranja, njegov staž (ali je izkušen ali začetnik), obseg njegovega opusa, zvrstna, vrstna oz. žanrska raznolikost del, ki jih obravnava, in pisanje o novih delih priznanih literarnih ustvarjalcev. Važen dejavnik je tudi njegova koncepcija literature – tu je mišljeno preferiranje določenega (v najboljšem primeru sodobnega) literarnega sloga, ki ga lahko sooblikuje tudi sam (van Rees 1983: 415–416; 1987: 282–283) – najprej s selekcijo, katera dela sploh postanejo predmet kritike, ter nato z vrednotenjem. V nadaljevanju bodo s primeri pretežno iz obdobja 1990–1999 osvetljeni trije dejavniki: pritrđitev s strani drugih kritikov (literarnih strokovnjakov), pisanje o delih priznanih literatov in pomen prostora objave kritičkega besedila.

2 Potrjevanje (ali zavračanje) s strani literarnih strokovnjakov

Po mnenju van Reesa (1987: 283–284, 1989: 195; tudi Janssen 1991: 187) ima za kritikov položaj največji pomen pritrđitev njegovih kolegov – literarnih strokovnjakov nasploh –, ki so najpomembnejši bralci njegovih kritik. Iz kritičkih besedil statusa posameznega kritika praktično ni mogoče ugotavljati, saj so izjave pritrjevanja ali zavračanja interpretacije in/ali presoje kolegov zelo

redke, saj je delež tovrstnega sklicevanja v strukturi kritike zelo majhen, v povprečju znaša manj kot tretjino odstotka besedila literarne kritike (Jereb 2009: 192). Gotovo pa kritiki berejo besedila kolegov ter nekatera stališča povzemajo v svoje interpretacije in vrednotenje. Predvidoma se opirajo na stališča najbolj priznanih in produktivnih kritikov, ki objavljajo v uglednejših medijih oz. rubrikah.

Za ponazoritev navajamo nekaj primerov priznanj in odklonilnih stališč, ki odražajo boj za simbolni kapital. V intervjuju z Matevžem Kosom za *Literaturo* spraševalec Urban Vovk (2008: 120–121) zapiše, da je bil Kos »med zadnjimi opaznejšimi literarnimi mnenjskimi voditelji«, in omeni »zadnje vzdihljaje zlatih časov *Delovih* Književnih listov, predvsem pa njihove znamenite rubrike Recenzijski izvod«, ter v nadaljevanju sprašuje, kaj je po Kosovem mnenju šlo narobe, »da smo se v pičlih nekaj letih tako zelo oddaljili od časov, ko smo mladi nadobudneži nestržno čakali na izvod večerne izdaje časopisa, da smo lahko že naslednje jutro veherentno diskutirali o napisanem«. ¹ Napetosti znotraj institucije kritike ponazarja primer negativne reakcije Silvije Borovnik (1993: 14) na zapis Matevža Kosa o njenem delu *Slovenija, moja Afrika*: »O svojem 'stilu' ne bom brez ugovora dovolila razpravljati nekemu, ki v eni roki grizlja svinčnik, z drugo pa lista po Slovarju tujk, da se lahko 'kleno' izraža (in kar je zlasti značilno za mlade kritike *Delovih* Književnih listov).« Utrjevanje razmerij znotraj institucije poteka tudi ob razkrinkavanju plagiatorstva. Igor Bratož (1990: 14) tako kar ostro obračuna z drugim kritikom: »Obenem se Kozincu zahvaljujem, da me je opozoril na intelektualno krajo, ki si jo je v – po mojem mnenju tretjerazrednem – tedniku *Evropa* privoščil Milan Skledar. Sled-

¹ Priznanja kritikom je moč zaznati tudi v kritikah knjižnih izdaj zbranih kritik. Ignacija J. Fridl (1997: 133–137) v *Literaturi* zelo naklonjeno in v obliki pisma, kar za literarno kritiko ni običajno, piše o *Prevezetosti in pristranosti* Matevža Kosa. Posebej »tako zaradi opusa kot zaradi redke literarnovedne konciznosti« izpostavlja Matevža Kosa tudi Peter Kolšek, ki izmed kritikov preteklih desetletij pozitivno omeni A. Inkreta, A. Zorna in D. Poniža (Kolšek 1999: 713).

njemu priporočam, naj svoje kritikastrske zmazke v prihodnje poskuša napaberkovati brez prepisovanja iz mojih prispevkov v Književnih listih.«

V kontekst priznavanja veljave kritikom sodi Stritarjeva nagrada za mlade literarne kritike, ki jo podeljujejo od leta 1998, ko jo je (za leto 1997) prejel Mitja Čander, pri katerem po mnenju člana žirije Vitala Klabusa (1998a: 15) izstopa »prodorna, z ničimer zadovoljujoča se kritičnost z ustrezno mero pridržkov in avtorefleksije, zares široka in temeljita literarna izobrazba, zanesljiv čut za umetniške vrednote in globok smisel za tisto, kar je še v zraku, pa se obeta v prihodnosti«. Nekateri so nagradi in izboru oporekali. Igor Bratož (1998: 13) se je spraševal o njeni smiselnosti, dvomi o apriorni izjavi, da kritika v kulturnih krogih nima uglednega mesta in da bo nagrada pripomogla k prihodnosti dejavnosti, ter meni, »da literarna kritika ni podhranjena, da se razvija brez zastojev, morda bi jo bilo treba občasno braniti le pred šarlatanstvom preambicioznih peres«. Precej zadržan je do nagrade tudi Denis Poniž² (1998: 260), saj je zapisal, da je »s precejšnjim medijskim rožljanjem dobil nagrado mlad 'kritik', ki je med drugim urednik založbice, pri kateri je spet pred kratkim izdal prevod eden od žirantov«. Klabus (1998b: 11) zelo pohvalno piše tudi o Gašperju Maleju, za katerega meni, da je bodoči kandidat za Stritarjevo nagrado, prav nasprotno pa se mu zdi pisanje Petre Vidali neustrezno, saj zapiše, da »z nonšalanco, ki ni daleč od lepe predrznosti, kratko malo pomete s tako rekoč vso slovensko literarno klasiko«.

3 Pisanje o delih priznanih avtorjev

Od kritikove avtoritete je odvisna tudi pomembnost njegove sodbe o pisateljih in delih.

Razlike med kritiki se konkretno kažejo tudi v tem, da npr. dela uglednih pisateljev obravnavajo ugledni kritiki oziroma si za to prizadevajo drugi, s čimer lahko njihova ocena postane referenčna točka za ostale ocenjevalce. Za ponazoritev navajamo odziv na roman *Ki jo je megla prinesla* Ferija Lainščka v *Literaturi* (1994/33: 88), saj je bilo v isti številki objavljenih pet kritik, kar je potrebovalo pojasnilo uredništva: »V rubriki Front-line tokrat objavljamo pet kritik ene same knjige. Ta, za dosedanji koncept rubrike neobičajna gesta ne pomeni, da v uredništvu menimo, da si takšno (kritiško in drugačno) pozornost zasluži edino Lainščkov novi roman. *Zunanji* [poudaril R. J.] povod za pet kritik romana *Ki jo je megla prinesla* je, da je več naših piscev hkrati izrazilo željo, da bi o njem pisalo.« Primer je reprezentativen, kritiki pa so: Matej Bogataj, Igor Bratož, Ignacija J. Fridl, Matjež Kos in Vanesa Matajc, ki sodijo med vodilne kritike slovenskega romana v obdobju 1990–1999. Pisanje o potencialnem umetniškem delu oz. o delu uveljavljenega pisatelja je priložnost za pridobitev »imena« oz. v primeru omenjenih kritikov za potrjevanje statusa. Vanesa Matajc se kasneje ob pisanju kritike o *Volčjih nočeh* Vlada Žabota (velik del kritike obsega prav primerjava z Lainščkovim delom) sklicuje na omenjene kritike: »Marca 1994 je revija *Literatura* priobčila peterico kritiških 'soočanj' s temo Lainščkovega romana *Ki jo je megla prinesla*.« (Matajc 1997: 160.) Omenitev »soočanja« kaže, da kritiki razumejo lastno pisanje kot sopotstavitvev nasproti drugim, pri čemer predvidoma težijo k interpretativni inovativnosti, kar naredi razliko do vseh ostalih, ki o romanu pišejo. Na ta način nastopajo kot kritiki z lastnim stališčem in prepoznavnostjo.³ V nasprotju z zgornjim primerom je k pisanju kritik Jančarjevega *Zvenenja v glavi* kritike

² Poniž je nasploh kritičen do stanja v slovenski literarni kritiki in literarnega polja nasploh, glavni očitki letijo na instrumentalizacijo literarne kritike za ekonomske cilje oz. že kar za »marketinško prezentacijo« (Poniž 2003: 98–99). O literarnih skupinah in »klanovskih hvalisavcih«, ki bodo dela svojih kolegov »na vse pretege blagrovali«, piše tudi Igor Bratož (2001: 207–210), ki omenja zunajliterarne razloge v instituciji kritike.

izbralo in povabilo uredništvo Književnih listov z obrazložitvijo, da »Književni listi tradicionalno opozarjajo na večino pomembnih knjig s kritiško oceno, vendar pa vsaj enkrat na leto izide *tako izjemno delo* oziroma knjiga *tako pomembnega avtorja* [poudaril R. J.], da že sama spodbuja k večpoglednosti. Tako smo k vrednotenju [...] povabili tri kritike: dr. Silvijo Borovnik, dr. Franca Zadavca in Igorja Bratoža« (*Delo*, 2. april 1998: 14). Izjava navaja k sklepu, da si »pomembna dela oz. avtorji« zaslužijo ocenjevanje s strani pomembnih kritikov oz. literarnih zgodovinarjev; s to gesto je bila izbranim trem kritikom nedvomno priznana ekskluzivna kritiška avtoriteta.

4 Prostor objave

Pomemben dejavnik kritikove afirmacije je prostor objave.⁴ Prvi kriterij v tem oziru je ugled publikacije (oz. kritiške rubrike), njeno avtoriteto pa določajo število objavljenih kritikov, obseg kritikov, zaposlitev in izobrazba kritikov ter redno objavljane prispevkov (prim. van Rees 1987: 284). Glavne periodične publikacije so tiste, ki objavljajo več literarnih kritikov, so distribuirane v celotnem nacionalnem prostoru in imajo domnevno najbolj izobraženo bralstvo (van Rees 1997: 95) oz. so definirane kot »resni nacionalni dnevnik in tednik« (van Dijk 1999: 408), tem dodajamo še specializirane literarne in kulturne revije, ki izhajajo večinoma mesečno.⁵ Predpostavimo lahko, da so med najbolj priznane medije za literarno kritiko v obdobju 1990–1999 gotovo sodili *Delovi Književni listi* ter reviji *Literatura* in *Sodobnost*. V prid statusa *Literature* sta izjavila Petra Kolška (1999: 713), da je v devetdesetih

»edino mesto, kjer premore kritika vsaj še nekaj svojega tradicionalnega dostojanstva in ima tam tudi stalni domicil«, in Matevža Kosa (1994: 13), ki je menil, da je bila med literarnimi revijami *Literatura* edina, ki se je z literarno kritiko ukvarjala načrtno. V rubriko Recenzijski izvod je v tem obdobju pisalo le nekaj priznanih kritikov (Peter Kolšek, Igor Bratož, Matej Bogataj in Matevž Kos so skupaj prispevali okrog 90 % vseh kritikov leposlovnih in neleposlovnih del), ki jo zato lahko postavimo kot zelo pomembno rubriko za kritikov status, kar potrjuje tudi omenjena izjava Urbana Vovka v intervjuju z Matevžem Kosom.

Podobno funkcijo imata rubriki V žarišču (*Sodobnost*) in *Literatura* (Kritike na dolgo) v *Razgledih*. V *Sodobnosti* so v tej rubriki leta 1999 kritike romanov objavljali Tomo Virk, Jože Horvat, Josip Osti, Miran Košuta in Matjaž Kmecl, kritike poezije Milan Vince-tič, Josip Osti, Jurij Kovič in Boris A. Novak, dve kritiki kratke proze pa Jože Horvat in Igor Bratož, torej priznani kritiki oz. literarni zgodovinarji, s čimer je rubrika gotovo višje rangirana. Njena funkcija tako ni zgolj obravnava literarnega dela, temveč izpostavlja pisatelja (več kritikov o enem delu) ter kritika; predvidevamo, da so torej tisti, ki pišejo v to rubriko, višje rangirani literarni strokovnjaki kot ostali, ki objavljajo v naslednji rubriki (*Sprehodi po knjižnem trgu*). Podobno je večji pomen znotraj časnika *Razgledi* imela zgoraj omenjena rubrika, v kateri so več objavljali predvsem Drago Bajt, Tea Štoka, Ivo Svetina, Helga Glušič, Simon Bizjak, Josip Osti.

V reviji *Literatura* (1990–1999) so bili po številu objavljenih kritikov različnih zvrsti oz.

³ V funkciji »soočanja« lahko razumemo še rubriko V žarišču v *Sodobnosti*, kjer o enem delu piše več kritikov in tudi avtor sam.

⁴ V predhodnem poglavju je izpostavljena tudi vloga uredništev pri oblikovanju vsebine kritiških rubrik (kdo piše in o čem piše), kar sodoloča pomen in vpliv rubrik kot prostorov objave literarnih kritikov.

⁵ V nadaljevanju predstavljeni podatki se nanašajo na literarno kritiko slovenskih del, predvsem na kritiko romana v letih 1990–1999; kot vir so služile naslednje publikacije, njihove literarne priloge oz. kritiške rubrike: *Delo* (Književni listi), *Dnevnik*, *Večer*, *Slovenec*, *Razgledi*, *Literatura*, *Sodobnost*, *Dialogi*, *Mentor*, 2000.

vrst v ospredju Vanesa Matajca, Ignacija J. Fridla, Mateja Bogataja, Darja Pavlič, Tone Vrhovnik, Urban Vovk, Josip Osti, Matevž Kos, Gašper Malej, Vera Vukajlović, Andrej Koritnik in Vid Sagadin. Poglavitni kritiki leposlovja v *Sodobnosti* (1990–1999) pa so bili: Viktor Konjar, Igor Gedrih, Josip Osti, Janez Švajncer, František Benhart (s kritiko je sicer prenehal po letu 1991); Andrej Lutman, Rade Krstič, France Vurnik (predvsem kritiki poezije). Drugi upoštevanji časniki in revije so imeli manjše oz. ožje usmerjene kritiške rubrike (npr. Zobalnica verzov v *Dnevniku*) ali pa so bili nasploh bolj regionalno usmerjeni (*Večer*), zato predpostavljamo, da je objava v njih manj prispevala h krepitvi kritikovega položaja v primerjavi z rubrikami v prej omenjeni periodiki (*Delo*, *Literatura*, *Sodobnost*, *Razgledi*), četudi so posamezni kritiki po številu objav med vodilnimi; npr. Roman Repnik, objavljal je v *Dnevniku*, je po številu evidentiranih kritik slovenskega romana v obdobju 1990–1999 (v izbranih publikacijah za analizo) na petem mestu za Matejem Bogatajem, Igorjem Bratožem, Vaneso Matajca in Milanom Vincetičem.

Pomen periodične publikacije z vidika simbolnega kapitala oblikuje krog avtorjev, ki v njej objavlja – njihov ugled se prenese na publikacijo in obratno, kadar kritik preide k drugemu mediju, del avtoritete dobi ta medij. Za ugotavljanje pomena prostora objave kritike so relevantni tudi podatki o številu objavljenih kritik – kot primer navajamo število kritik slovenskih romanov (1990–1999).⁶ Prednjačijo *Delovi* Književni listi (247 evidentiranih kritik), sledijo *Dnevnik* (133), *Razgledi* (129), *Večer* (93), *Slovenec* (46), med revijami pa *Literatura* (118), za njo so *Sodobnost* (46), *Dialogi* (30), *Mentor* (25) in *2000* (15). Število objavljenih kritik se okvirno ujema tudi s podatki o branosti lite-

rarnih kritik, ki so bili pridobljeni z anketo⁷ v letu 2009. Čeprav gre v prvem primeru za podatke iz obdobja desetih let in le za kritiko romana, se kljub časovni razdalji razmerja približno ohranjajo. Rezultati kažejo, da so najbolj brane kritike v *Delu*, saj je 34,4 % vprašanih navedlo, da berejo kritike v tem časniku, sledijo *Dnevnik* (15,1 %), *Literatura* (9,9 %), *Večer* (8,8 %), *Ampak* (7,5 %), *Sodobnost* (7 %), deleži ostalih publikacij so manjši od 5 %.

Za primerjavo navajamo še primer uporabe primarne kritike romana kot vira v monografiji *Zavetje zgodbe* (2003) A. Zupana Sosiča, ki jo razumemo kot terciarno kritiko (tretja faza obravnave literarnih del za dnevno kritiko in esejistiko), ki je na meji literarne zgodovine, a literaturo obravnava s krajšim časovnim zamikom. Prepričljivo največkrat so na seznamu literature navedene kritike iz *Literature* (30 kritik), sledi *Delo* (9), zatem so *Dialogi* (8), iz ostalih je po pet kritik ali manj (*Razgledi*, *Primorska srečanja*, *Srce in oko*, *Mentor*, *Slovenec*, *Sodobnost* in *Večer*); med kritiki pa izstopajo Matej Bogataj, Vanesa Matajca, Ignacija J. Fridl, Igor Bratož z več kot petimi kritikami, Matevž Kos, Tomo Virk, Andrijan Lah, Robert Titan Felix (vsi po 2 kritiki).

Tudi v tem primeru so omenjeni kritiki tisti, ki tudi sicer v devetdesetih izstopajo po številu literarnih kritik romana (Jereb 2009: 313–314), med publikacijami pa ima kot literarnovedni vir primat *Literatura* pred *Delom*, torej revijalni podtip primarne kritike pred časniškimi podtipom. Sklepati je mogoče še, da terciarna kritika in literarna zgodovina z izborom določata kritike iz revij kot relevantnejše.

⁶ Kriteriji in postopki izbora so predstavljeni v Jereb (2009: 101–128).

⁷ Med možnimi izbirami v anketi ni bilo *Razgledov* in *Slovenca*, ki sta prenehala izhajati v devetdesetih. Vprašalnike so izpolnjevali obiskovalci splošnoizobraževalnih knjižnic, vrnjenih je bilo 315 vprašalnikov iz 33 knjižnic. 58 % anketirancev je navedlo univerzitetno in 37 % srednješolsko izobrazbo, ostali nižjo. Na vprašanje o branosti literarne kritike je odgovarjalo 224 anketirancev.

Viri in literatura

- Literarne kritike v publikacijah (1990–1999): *Delo* (Književni listi), *Dnevnik*, *Večer* (Čitalnica), *Slovenec*, *Razgledi* (Naši razgledi), *Literatura*, *Sodobnost*, *Dialogi*, *Mentor*, 2000.
- BOROVNIK, Silvija, 1993: Kdo je v goščavi? *Delo*, 29. 7. 1993. 14.
- BRATOŽ, Igor, 1990: Opravičilo in opozorilo. *Delo*, 27. 12. 1990. 14.
- BRATOŽ, Igor, 1998: K zagovoru prve Stritarjeve nagrade. *Delo*, 19. 3. 1998. 13.
- BRATOŽ, Igor, 2001: Prosim, pomagajte, kritik sem! *Sodobnost* 65/3. 207–210.
- van DIJK, Nel, 1999: Neither the top nor the literary fringe: The careers and reputations of middle group authors. *Poetics* 26/5–6. 405–421.
- FRIDL, Ignacija J., 1997: O Preveznosti in pristranosti ali Kritiško pismo Matevžu Kosu. *Literatura* 9/69. 133–137.
- JANSSEN, Susanne, 1991: The modus operandi of literary reviewers. *Empirical studies of literature: proceedings of the second IGEL-Conference, Amsterdam 1989*. Amsterdam, Atlanta: Rodopi. 185–193.
- JEREB, Robert, 2009: *Struktura in funkcija literarne kritike: Na primeru sodobnega slovenskega romana*. Doktorska disertacija. (Mentor Miran Hladnik.) Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko.
- KLABUS, Vital, 1998a: DSP bo s tem priznanjem spodbujalo mlade kritike: prvo Stritarjevo nagrado bodo podelili Mitju Čandru. *Delo*, 5. 3. 1998. 15.
- KLABUS, Vital, 1998b: Odkritost in moč. *Večer*, 3. 8. 1998. 11.
- KOLŠEK, Peter, 1999: »Bog živi kritiko«. *Sodobnost* 47/9–10. 711–714.
- KOS, Matevž, 1994: Nekaj fragmentov o (literarni) kritiki. *Delo*, 21. 7. 1994. 14.
- MATAJČ, Vanesa, 1997: Plahi Kristus v močvirju. *Literatura* 9/70. 160–166.
- de NOOY, Wouter, 1991: The uses of literary classifications. *Empirical studies of literature: proceedings of the second IGEL-Conference, Amsterdam 1989*. Amsterdam, Atlanta: Rodopi. 213–221.
- PONIŽ, Denis, 1998: Na Meduzinem splavu. *2000*. 108, 109, 110. 258–263.
- PONIŽ, Denis, 2003: O (ne)kompetentnosti literarne kritike. *Jezik in slovstvo* 48/5. 94–101.
- van REES, C. J., 1983: How a literary work becomes a masterpiece: On the threefold selection practised by literary criticism. *Poetics* 12/4–5. 397–417.
- van REES, C. J., 1987: How reviewers reach consensus on the value of literary works. *Poetics* 16/3–4. 275–294.
- van REES, C. J., 1989: The institutional foundation of a critic's connoisseurship. *Poetics* 18/1–2. 179–198.
- van REES, Kees, 1997: Modeling the literary fields: From system-theoretical speculation to empirical testing. *Canadian Review of Comparative Literature* 24/1. 91–101.
- VERDAASDONK, Hugo, 1989: Literary magazines as media for publishing literary texts. *Poetics* 18/1–2. 215–232.
- VOVK, Urban, KOS, Matevž, 2008: To bi bilo blizu, a obenem tako žalostno daleč. *Literatura* 20/199–200. 108–128.